

بررسی و تبیین توصیه‌های اقتصادی مقام معظم رهبری

در حوزه اقتصاد مقاومتی در نوروز ۱۳۹۵

(۱)

۱	.....مقدمه
۱	الف: بررسی و تبیین نکات ده گانه تعیین شده از سوی مقام معظم رهبری درباره اقتصاد مقاومتی
۱	۱- شناسایی و تمرکز بر فعالیتهای و زنجیره‌های مزیت‌دار اقتصادی
۲	۲- احیاء و به حرکت درآوردن تولید داخلی
۲	۳- خودداری جدی از خریدهای خارجی که قدرت تولید داخلی را تضعیف کند
۲	۴- مدیریت پولها و منابع مالی ایران که از خارج وارد کشور می‌شود
۳	۵- دانش بنیان شدن بخشهای مهم اقتصادی
۳	۶- بهره‌برداری از بخش‌هایی که قبلاً در آنها سرمایه‌گذاری کلانی شده است مانند پتروشیمی و ساخت نیروگاه
۴	۷- مشروط شدن همه معاملات خارجی به انتقال فناوری به داخل ایران
۴	۸- مبارزه جدی و واقعی با فساد، ویژه خواری و قاچاق
۴	۹- افزایش بهره‌وری انرژی
۵	۱۰- نگاه ویژه و حمایتی به صنایع متوسط و کوچک «برای ایجاد اشتغال و تحرک اقتصادی»

اداره
پژوهش‌های
خبری
معاونت خبر

مقدمه

نام‌گذاری سال ۹۵ به عنوان «اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل» رویکردی راهبردی برای مقابله با دشمن در جنگ نابرابر اقتصادی بود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در اولین روز از سال نو در اجتماع انبوه و پرشور زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی(ع)، در سخنان مهمی با تبیین شعار امسال یعنی «اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل» پرداختند. ایشان با تأکید بر اینکه انتخاب شعار سال ۹۵، مبنای منطقی و استدلالی دقیق دارد، همه مردم بویژه جوانان را به تدبیر و تعمق در این مبنای استدلالی فراخواندند و گفتند: «شاید برخی ترجیح می‌دادند که شعار امسال، شعاری فرهنگی یا اخلاقی انتخاب شود اما با توجه به مجموع مسائل کشور، تصمیم بر این گرفته شد که همچون چند سال اخیر، یک شعار اقتصادی انتخاب شود تا بصورت «گفتمان عمومی» رواج پیدا کند.» رهبر انقلاب اسلامی افزودند: «انتخاب شعار امسال بر یک تحلیل و نگاه کلان به مسائل کشور، مبتنی است. ایشان در تشریح این نگاه کلان افزودند: در مقطع کنونی، آمریکایی‌ها به دنبال تزریق تفکر خاصی در میان نخبگان جامعه و سپس افکار عمومی کشور هستند مبنی بر اینکه ملت ایران بر سر یک «دو راهی» قرار دارد و چاره‌ای جز انتخاب یکی از «دو راه کوتاه آمدن یا تحمل فشار- ندارد!»

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در بخشی دیگر از سخنان، با تمرکز بر مفهوم شعار سال «اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل» با تأکید بر ضرورت مشخص شدن و ترسیم نقشه راه، ده پیشنهاد اساسی برای اقدام و عمل در زمینه اقتصاد مقاومتی، ارائه نمودند. همچنین مقام معظم رهبری در سخنان نوروزی خود بر اقدام عملی برای حل مشکلات معیشتی مردم که از آنها به عنوان اولویت‌های اقتصادی سال ۹۵ (حمایت و حل مشکل تولید داخلی، بیکاری، رکود و تورم- گرانی) نام بردند، نیز تأکید ویژه‌ای داشتند. در این پژوهش، تلاش شده است که نکات ده گانه تعیین شده از سوی مقام معظم رهبری درباره سال اقتصاد مقاومتی بررسی و تبیین گردد:

الف: بررسی و تبیین نکات ده گانه تعیین شده از سوی مقام معظم رهبری درباره سال اقتصاد مقاومتی

۱- شناسایی و تمرکز بر فعالیت‌ها و زنجیره‌های مزیت‌دار اقتصادی

رهبر معظم انقلاب اولین گام در اجرای اقتصاد مقاومتی را شناسایی و تمرکز بر فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی مزیت‌دار تبیین فرمودند. این فرمایش مهم به این معناست که دولت انرژی خود را باید صرف فعالیت‌های اقتصادی کند که انجام آن فعالیت اقتصادی زمینه ساز و بستر فعالیت‌های اقتصادی شود که به نوعی به آنها فعالیت‌های اقتصادی مادر گفته می‌شود. شناسایی و تعیین فعالیت‌های مادر، باید بر اساس استراتژی پیشرفت صنعت و کشاورزی کشور مبتنی بر الگوی ایرانی - اسلامی باشد و گام دوم اجرایی نمودن برنامه نوشته شده در گام اول است. یعنی حمایت جدی و همه جانبه دولت از اقتصاد مادر.

نکته قابل توجه آن که :

- در میان نخبگان اجماع نظری درباره اینکه لوکوموتیوهای اقتصاد کدام هستند وجود ندارد. بر این اساس تبیین شاخص‌های تعیین لوکوموتیوهای اقتصاد ضرورت دارد.

- ما باید بدانیم در کدام بخش (کشاورزی، مسکن‌سازی، پائین دستی نفت و گاز، قطعه‌سازی و ...) می‌خواهیم توسعه پیدا کنیم.

۲- احیاء و به حرکت درآوردن تولید داخلی

طی سال‌های اخیر اقتصاد کشور به واسطه اعمال تحریم‌های اقتصادی با مشکلاتی مواجه شده است. اما اصلی‌ترین مشکلی که پس از بروز تحریم‌ها رخ داد، تامین کالاهایی است که مردم به آنها نیاز دارند. کالاهایی که عمده آنها به واسطه عدم توجه به تولید داخل و حمایت‌های لازم از صنعت با خروج گسترده ارز وارد کشور شده و می‌شود. اعمال تحریم‌های اقتصادی در سال‌های اخیر این موضوع را بیش از گذشته ضروری کرده است که باید بیش از گذشته به تولید داخل توجه شود؛ چرا که با توسعه صنایع بومی می‌توان به راحتی بخش قابل توجهی از نیازهای اساسی مردم به کالاهای مختلف را در داخل کشور برطرف کرد و مهمترین دستاوردهای حمایت از تولید داخلی ایجاد اشتغال، جلوگیری از خروج ارز و رشد اقتصادی است.

۳- خودداری جدی از خریدهای خارجی که قدرت تولید داخلی را تضعیف کند

به طور قطع، ورود دستاوردهای نوین تکنولوژی‌های روز به ایران در توسعه اقتصادی و رونق تولید اثرگذار است اما صرف واردات اجناس خارجی به کشور و تبدیل ایران به مرکز خرید کالاهای خارجی، تولید را زمین‌گیر و بیکاری را افزایش می‌دهد. با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری در طی سالیان قبل در راستای آغاز جنگ اقتصادی علیه کشور و نام گذاری سال ۹۵ به نام "اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل" ضروری به نظر می‌رسد که دولت در برنامه پساتحریم و برجام، مدیریت واردات و صادرات کشور را به نحوی برعهده بگیرد که به جای واردات غیر ضروری اجناس خارجی، تکنولوژی‌های جدید و مورد نیاز کشور وارد شود. توجه به چند نکته در موضوع «خودداری جدی از خریدهای خارجی که قدرت تولید داخلی را تضعیف کند؛» ضرورت دارد:

- در بخش‌هایی که توانمندی داخلی وجود دارد نباید خرید خارجی انجام شود: از جمله در داروهای نو ترکیب ۲۰ قلم تولید داخل است که خریدهای خارجی روی همین ۲۰ قلم تمرکز کرده است.
- عمده خریدهای خارجی بزرگ توسط دولت و نهادهای عمومی انجام می‌شود: نیازهای بخش‌های دولتی و عمومی شفاف سازی شود
- رصد خریدهای خارجی و زیر ذره بین بردن هر کدام

۴- مدیریت پولها و منابع مالی ایران که از خارج وارد کشور می‌شود.

بسیاری از کارشناسان اقتصادی نگرانی خود را در مورد عدم استفاده درست از پول‌ها و منابع مالی ایران که در راه بازگشت به اقتصاد ایران است ابراز می‌کنند. افزایش تورم، بالا رفتن انتظارات مردم برای کاهش نرخ ارز و واردات بی‌رویه با روانه شدن دلارهای آزاد شده می‌تواند از عواقب عدم مدیریت صحیح این منابع باشد. تبیین مصارف درست در مدیریت پول‌ها و منابع مالی ایران که از خارج وارد کشور می‌شود. ضرورت دارد:

- استفاده برای راه‌اندازی لوکوموتیوهای اقتصادی
- پروژه‌های راهبردی همچون کریدور شمال- جنوب
- انتقال آنها به داخل به صورت طلا و یا فلزات گران‌بها
- مراقبت از خرج نشدن پول‌ها برای خرید اقلام مصرفی همچون بنزی

۵- دانش بنیان شدن بخش‌های مهم اقتصادی

به طور کلی اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که در آن دانش و فناوری عامل اصلی تولید است. بدین معنا که در جریان تولید کالاها و خدمات، توزیع آنها و مبادلات اقتصادی از دانش و فناوری به طور فزاینده استفاده می‌شود. منظور از دانش اعم از دانش محض و بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای است و فناوری نیز تنها به معنای ماشین‌آلات نیست، بلکه مفهومی است که شامل ماشین‌آلات، روش‌های تولید، نیروی انسانی و متخصص، سازمان و روابط انسانی و مهمتر از همه نگرش عاملان اقتصادی به دانش به عنوان یک نیاز روزافزون برای تداوم حیات در دنیای رقابتی است. با این تعریف، اقتصاد دانش بنیان در همه بخش‌های اقتصادی از نفت و گاز گرفته تا صنعت و کشاورزی، خدمات و ساختمان تا پزشکی و داروسازی مصداق خواهد داشت. در حال حاضر مساله اساسی که در شکل‌گیری اقتصاد دانش بنیان در ایران وجود دارد، نبود نیروی متخصص یا حتی دسترسی به فناوری‌های نو نیست، هرچند که این مسائل نیز به نوبه خود اهمیت دارند. مساله اساسی نبود ارتباط ارگانیک بین مراکز تولید دانش از یک سو و مراکز متقاضی آن از سوی دیگر است. از سوی دیگر، بخش صنعت نیز با مشکلات عدیده‌ای روبرو است و به نظر می‌رسد هنوز به آن مرحله که خود به عنوان یک متقاضی برای دانش به دانشگاه مراجعه کند نرسیده است. توجه به چند نکته در موضوع دانش بنیان شدن بخش‌های مهم اقتصادی؛ ضرورت دارد:

- توجه به اینکه دانش بنیان صرفاً صنایع هایتک نیست. نقش فناوری در ایجاد ارزش افزوده بیشتر مانند بنزین
- شناسایی و معرفی شرکت‌های دانش بنیان فعال در صنایع مهم
- ایجاد انگیزه برای حضور فعال دانشمندان و دانشگاهیان در صنایع

۶- بهره‌برداری از بخش‌هایی که قبلاً در آنها سرمایه‌گذاری کلانی شده است مانند پتروشیمی و ساخت نیروگاه در یک اقتصاد سالم بالا بودن تعداد طرح‌های عمرانی نشانه رشد و پویایی جامعه همراه با کاهش نرخ تورم و بیکاری به شمار می‌رود. اما همین کثرت تعدد اگر همراه با آماده‌سازی زیرساخت و فاکتورهای مناسب نباشد نه تنها هزینه‌ها را افزایش می‌دهد بلکه سبب هدررفت منابع هم خواهد شد.

بر اساس گزارشی که از سوی پارلمان بخش خصوصی تهیه شده طی دوره ۹۳-۱۳۸۱ سالانه به طور متوسط، باید ۵۲۶ طرح در هر سال تمام می‌شد که تنها ۲۶ درصد از آنها خاتمه یافته است. این امر موجب تحمیل هزینه‌های مازاد بر پیش‌بینی قوانین بودجه بر اقتصاد کشور شده است. به عبارتی در ۱۳ سال گذشته، در مجموع ۴۱ درصد از اعتبارات عمرانی برای هزینه تأخیر در اتمام طرح‌ها صرف شده نه انجام عملیات جدید.^۱

در همین راستا معاون اول رییس جمهوری در ۱۰ فروردین ۱۳۹۵ در جلسه ستاد فرماندهی اقتصاد و گذاری طرح‌های عمرانی نیمه تمام به بخش خصوصی را یکی از برنامه‌های دولت برشمرد و از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور خواست دستورالعمل و برنامه پیشنهادی خود را برای واگذاری طرح‌های عمرانی نیمه تمام به بخش خصوصی تدوین و آن را به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه دهد. توجه به چند نکته در موضوع بهره‌برداری از بخش‌هایی که قبلاً در آنها سرمایه‌گذاری کلانی شده است مانند پتروشیمی و ساخت نیروگاه؛ ضرورت دارد:

- شناسایی و شناساندن مزیت‌ها و پیگیری مسایل آنها؛ از جمله: نیروگاه سازی، پتروشیمی، صنعت نفت، نرم افزار و IT، سدسازی، راه و ابنیه و مدیریت شهری

۷- مشروط شدن همه معاملات خارجی به انتقال فناوری به داخل ایران

در شرایطی که بحث اساسی خروج از رکود، تمایل و تشویق به ورود سرمایه‌گذاری‌های خارجی به داخل کشور است، لازم است به این نکته نیز توجه داشته باشیم؛ زمانی سرمایه‌گذاری می‌تواند برای کشور مؤثر باشد که منجر به انتقال فناوری‌های لازم به داخل گردد. فناوری‌هایی که رشد اشتغال، توسعه منابع انسانی و همچنین بهبود بهره‌وری را در پی خواهد داشت. تعاملات بین‌المللی و قراردادهای خارجی در صورتی منجر به انتقال دانش فنی، انتقال فناوری و تحقیق و توسعه به داخل کشور خواهد شد که این ارتباطات بر مبنای دانش بنیان باشد و در عین حال الزامات حقوقی و فنی در انعقاد قرارداد با شرکت‌های خارجی برای انتقال فن آوری به ایران پیش بینی گردد. اگر از این ظرفیت‌ها و فضای فراهم شده با هوشمندی استفاده شود، صنعت ما پیشرفت خواهد کرد و تجربیات تلخ گذشته را تکرار نخواهیم کرد. توجه به چند نکته در موضوع مشروط شدن همه معاملات خارجی به انتقال فناوری به داخل ایران، ضرورت دارد:

- تبیین اهمیت بومی کردن فناوری در افزایش ارزش افزوده

- الزامات حقوقی و فنی برای انتقال فناوری در قراردادها

- تبیین تجربه‌های موفق و ناموفق در انتقال فناوری (تجربه موفق مپنا و تجربه ناموفق صنعت نفت و خودروسازی)

۸- مبارزه جدی و واقعی با فساد، ویژه خواری و قاچاق

فساد اقتصادی در همه کشورهای جهان وجود دارد، اما مقیاس آن در همه جا یکی نیست. در برخی از کشورهای نادر، در بعضی دیگر گسترده و در پاره‌ای سیستمی است، به این معنا که تقریباً تمام شئون زندگی روزمره شهروندان را در بر می‌گیرد. مسئله‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که موضوع فساد اقتصادی تنها از طرف بخش عمومی و دولتی آغاز نمی‌شود، بلکه فعالان بخش خصوصی نیز برای گرفتن قراردادهای دولتی، حمایت‌ها و وام‌های دولتی، اخذ انواع مجوزها، تغییر تعرفه‌های گمرکی، کاربری زمین و غیره، دست به تطمیع دست‌اندرکاران می‌زنند.

از تبعات فساد می‌توان به عدم شفافیت، فاصله طبقاتی و جمع شدن ثروت در دست اقلیت صاحب رانت، گسترش اقتصاد زیرزمینی، درگیر شدن استعدادهای کشور در فعالیت‌های رانتی به جای فعالیت‌های سازنده و ... می‌باشد. توجه به چند نکته در موضوع مبارزه جدی و واقعی با فساد، ویژه خواری و قاچاق، ضرورت دارد:

- سطح مبارزه با فساد: از جمله شناسایی فساد اقتصادی، برخورد قضایی و امنیتی، تسریع در رسیدگی به پرونده‌ها، شفاف سازی پرونده‌ها، مقابله با سیاسی کاری و سواستفاده سیاسی از پرونده‌ها

- سطح پیشگیری از فساد: از جمله حضور ذینفعان در تصمیم‌گیری‌ها، افزایش شفافیت فضای اقتصادی (سامانه‌های اطلاعاتی، نظام بانکی، دولت الکترونیک و ...)

۹- افزایش بهره‌وری انرژی

بهره‌وری و کارایی مصرف انرژی از جمله شاخص‌های مهمی هستند که در تبیین رفتار ساختار مصرف انرژی بخش‌های مختلف اقتصادی در کشور، برای سیاست‌گذاری نقش مهمی را ایفا می‌کنند. میزان تولید کالاها و خدمات به ازای مصرف

هر وا حد انرژی را بهره‌وری انرژی می‌نامند. در حوزه بهره‌وری انرژی ایران نسبت به متوسط جهانی دو برابر عقب‌ماندگی دارد که باید این موضوع به صورت جدی مورد بررسی قرار بگیرد. اگر بخواهیم بهره‌وری انرژی را نسبت به شاخص شدت انرژی بررسی کنیم باید گفت که وضعیت ایران در این موضوع مطلوب نیست. استانداردسازی، واقعی شدت قیمت‌ها، ارتقاء حمایت‌های مالی و وجود فرهنگ‌سازی می‌تواند تأثیرات قابل قبولی را در افزایش بهره‌وری انرژی داشته باشد. توجه به موضوعات زیر در موضوع افزایش بهره‌وری انرژی، ضرورت دارد:

- خودرو (کاهش مصرف، خودروهای فرسوده)

- نیروگاه‌ها و شبکه توزیع برق

- سایر مصارف انرژی

- استاندارد ساخت و ساز

- صنایع پرمصرف

- انرژی‌های نو

۱۰- نگاه ویژه و حمایتی به صنایع متوسط و کوچک «برای ایجاد اشتغال و تحرک اقتصادی»

اقتصاد مقاومتی فارغ از بحث اقدام و عمل مربوط به یک اقتصاد درون‌گرا است، یعنی به ظرفیت‌های اقتصادی داخلی توجه ویژه دارد. با توجه به وضعیت و شرایط حاکم بر اقتصاد ایران و وجود شهرک‌های صنعتی متعدد در اطراف شهرها، همچنین وجود بنگاه‌های خرد و کوچک در حال حاضر شرایط برای تحقق اقتصاد مقاومتی مهیا است. توجه به صنایع کوچک و متوسط شاه‌کلید تحقق اقتصاد مقاومتی است. در حال حاضر در کشور بهترین فرصت برای توسعه اقتصادی توجه به بنگاه‌های خرد و متوسط است. این بنگاه‌های کوچک که تعطیل هستند، دارای سرمایه‌های اولیه هستند که می‌توانند احیا شوند. توجه به چند نکته در موضوع حمایت از صنایع متوسط و کوچک، ضرورت دارد:

- شبکه سازی

- زنجیره تامین

- سرمایه در گردش